

УДК 35.071.6.-159

DOI <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2024.3.8>

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ЕТАПІ ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Родіонов Є. О. – аспірант кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету
ORCID: 0009-0000-2786-3904

В статті вирішується важливе завдання публічного управління, яке полягає у формуванні механізмів соціальної взаємодії публічної влади та громадянського суспільства. Підкреслюється необхідність зазначеної взаємодії у зміцненні демократії та зниження рівня таких соціально негативних явищ, як корупція, бідність та недовіра. На думку автора статті, механізми соціальної взаємодії влади та громадськості сприятимуть побудові відкритого демократичного суспільства, в якому люди будуть довіряти органам публічної влади та спільними зусиллями вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку. У статті наголошується на провідній ролі соціально активного громадянина, якій здатен брати безпосередню участь у громадських і політичних процесах, відстоювати свої права та інтереси. У роботі підкреслюється соціальний характер взаємодії влади та суспільства, яка спрямована на досягнення ефективного управління, забезпечення громадянських прав і свобод, а також на підтримку соціальної стабільності та соціально-економічного розвитку. Дослідження містить розкриття сутності механізмів соціальної взаємодії, що полягає у створенні відповідного алгоритму реалізації дій влади по досягненню соціальних цілей громадянського суспільства. До таких механізмів у статті віднесено комунікаційний, партисипативний, нормативно-правовий та інформаційний. У роботі побудована модель формування механізмів соціальної взаємодії, яка будується на принципах прозорості, відкритості, інклюзивності, підзвітності та довіри. Дослідження містить дані опитування про низький рівень довіри з боку населення до інститутів влади та інститутів громадянського суспільства, що вимагає пошук шляхів удосконалення механізмів соціальної взаємодії влади та суспільства.

Ключові слова: механізми соціальної взаємодії, публічна влада, громадянське суспільство, публічне управління, публічна політика, соціально-економічний розвиток, соціальна сфера.

Rodionov E. O. Mechanisms of social interaction between government and civil society at the stage of post-war development of public administration

The article addresses an important task of public administration, which consists in the formation of mechanisms of social interaction between public authorities and civil society. The necessity of the mentioned cooperation in strengthening democracy and reducing the level of socially negative phenomena such as corruption, poverty and mistrust is emphasized. According to the author of the article, the mechanisms of social interaction between the authorities and the public will contribute to building an open democratic society in which people will trust public authorities and solve problems of socio-economic development through joint efforts. The article emphasizes the leading role of a socially active citizen, as he is able to actively participate in public and political processes, defend his rights and interests. The work emphasizes the social nature of the interaction between the government and society, which is aimed at achieving effective governance, ensuring civil rights and freedoms, as well as supporting social stability and socio-economic development. The study contains the disclosure of the essence of the mechanisms of social interaction, which consists in the creation of an appropriate algorithm for the implementation of government actions to achieve the social goals of civil society. The article includes communication, participatory, regulatory and information mechanisms to such mechanisms. The work builds a model of the formation of social interaction mechanisms, which is built on the principles of transparency, openness, inclusiveness, accountability and trust. The study contains survey data on the low level of trust on the part of the population in government institutions and civil society institutions, which requires finding ways to improve the mechanisms of social interaction between the government and society.

Keywords: mechanisms of social interaction, public power, civil society, public administration, public policy, socio-economic development, social sphere.

Постановка проблеми. Військова агресія росії проти державності України активізувала демократичні процеси, результатом яких є формування дієвих механізмів соціальної взаємодії влади та громадянського суспільства. В сучасних умовах проблема взаємодії є одним з центральних питань публічного управління, що викликано складністю та трансформаційними перетвореннями системи владних відносин між державою та суспільством. Зазначена проблема набуває своєї актуальності через модернізацію політичної системи України, зміни у системі публічного управління, серед яких є децентралізація, зниження втручання держави у суспільні демократичні процеси через зміну методів впливу. Визначення головних пріоритетів політичної системи вимагає створення дієвих інституцій громадянського суспільства, які будуть мати суттєвий вплив на прийняття політичних рішень. Зазначений процес набуває ефективності завдяки формуванню механізмів соціальної взаємодії влади та громадянського суспільства, які допоможуть створити результативний алгоритм захисту інтересів соціальних груп, що дозволить нівелювати суспільні конфлікти та вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Взаємодія влади та суспільства є цікавим напрямом сучасних наукових досліджень, який розкривається в багатьох наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких можна відмітити роботи Ю. Габермаса, В. Гончарука, М. Русинюка, О. Федорчук, В. Філіппової, Д. Юськова та ін.

Мета статті. Мета статті полягає у теоретичному аналізі сутності механізмів соціальної взаємодії влади та суспільства у процесі повоєнної трансформації публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Соціальна взаємодія влади та суспільства формується у демократичних державах, які обрали шлях врядування «іменем народу, силами народу і для народу» відбувається з метою створення суспільного блага [1]. Головною дієвою особою в цьому процесі є саме громадянське суспільство, яке виконує управлінські функції через створення дієвих інституцій, які забезпечують контроль та легітимність у системі публічної влади за допомогою відповідних механізмів взаємодії [2]. Центральною фігурою громадських інституцій є громадянин з активною громадянською позицією, який відстоює свої інтереси, а не підтримує чужі [3]. Формування позиції такого громадянина є результатом демократичних трансформацій, оскільки він здатен брати активну участь у громадських і політичних процесах, відстоювати свої права та інтереси, а також сприяє вирішенню суспільних проблем за допомогою обізнаності, інформованості, ініціативності, відповідальності, критичного мислення та соціальної активності.

Варто акцентувати увагу, що соціальна активність формує характер взаємодії влади та суспільства, оскільки спрямована на вирішення соціально-економічних проблем та є ключовим аспектом функціонування демократії та розвитку суспільства. Вона будується на формуванні відповідних механізмів, які є сукупністю процедур і процесів, що забезпечують обмін інформацією, співпрацю та взаємний вплив між державними органами та громадянами. Вони спрямовані на досягнення ефективного управління, забезпечення громадянських прав і свобод, а також на підтримку соціальної стабільності та розвитку. Хоча при цьому видами соціальної взаємодії може бути співробітництво, конкуренція та конфлікт.

На нашу думку, в системі публічного управління між владою та громадянським суспільством може бути співробітництво та конфлікт, включаючи конкуренцію. Виходячи з того що партнери по взаємодії сприяють одне одному відносно досягнення цілей, конфлікт, маючи динамічний характер врешті-решт може привести до співробітництва між владою та суспільством, результатом чого буде формування дієвих механізмів соціальної взаємодії.

Оскільки будь-який механізм є складовою частиною системи, то механізми соціальної взаємодії є частиною системи публічного управління, але при цьому вони мають дифузійний характер, оскільки влада створює умови, а народ при цьому є джерелом влади. З одного боку, передбачається вплив держави на політичні партії, рухи, громадські організації через державні установи, законодавчі органи, економічну сферу, з іншого боку – вплив громадського суспільства на державу та її владні структури шляхом забезпечення активної участі громадян у публічному управлінні, їх безпосереднього впливу на законодавчу та виконавчу владу, за допомогою доступу до процесу обговорення та прийняття політичних рішень.

Отже, сутність механізмів соціальної взаємодії полягає у створенні відповідного алгоритму реалізації дій влади по досягненню соціальних цілей громадянського суспільства. На нашу думку, до таких механізмів варто віднести: комунікаційний, партисипативний, нормативно-правовий та інформаційний. Модель формування механізмів соціальної взаємодії відображено на рис. 1.

Згідно представленої моделі, сутність механізму соціальної взаємодії полягає у реалізації членами громадянського суспільства свого статусу через незалежну, активну та відповідальну участь у суспільному процесі через включення громадян в процеси управління суспільством та державою. Громадянська участь віддзеркалює інтереси всіх верств суспільства, які мають бути представлені в процесі прийняття рішень через залучення громадян до обговорення, розробки політичних, соціально-економічних, культурних програм та проєктів. Так, наприклад, за допомогою громадянської участі може компенсуватися неефективність системи представництва у забезпеченні реалізації спільних інтересів, рівності громадян та їхнього доступу до впливу на політичний процес. При цьому важливо відзначити, що поряд з реальними формами громадянської участі, що дозволяють говорити про соціальну взаємодію, влада часто вдається до імітації громадянської участі або, у кращому випадку, до простого інформування громадян, що суттєво знижує дотримання принципів демократії в державі.

Ми поділяємо думку М. Русинюка, який вважає, що важливою складовою взаємодії є створення нормативно-правових та політичних умов соціальної взаємодії, до яких можна віднести: створення фінансових умов діяльності інститутів громадянського суспільства; формування громадської консолідації з метою вирішення соціальних проблем членів громадянського суспільства; визначення принципів соціальної взаємодії влади та громадянського суспільства; формування ефективних процедур та дій підтримки діяльності недержавних організацій у реалізації ними соціально значущих програм та проєктів [3, с. 112–113].

До принципів соціальної взаємодії, на яких формуються механізми, можна віднести наступні (рис. 1).

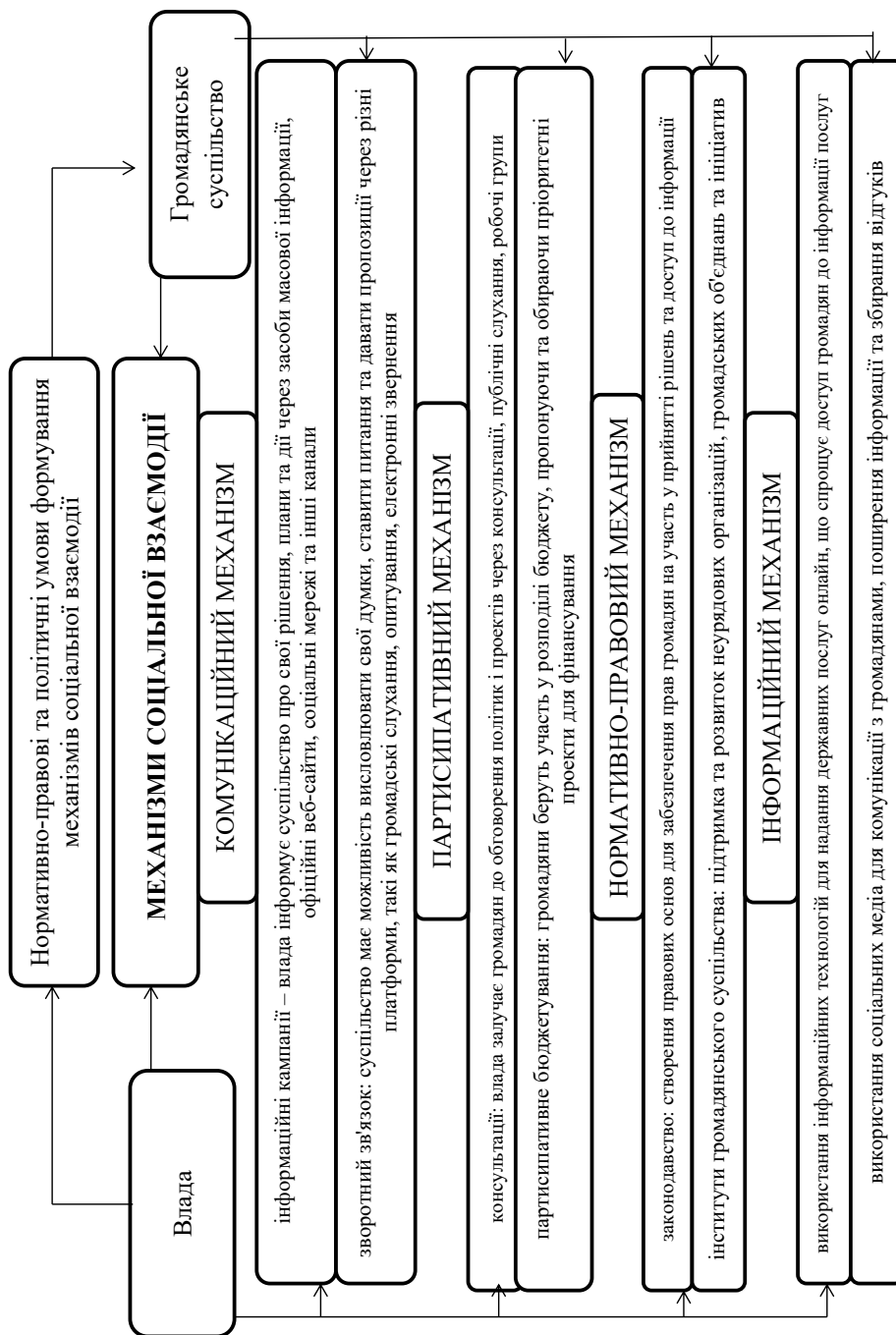

Рис. 1. Модель формування механізмів соціальної взаємодії влади та суспільства

Зазначимо, що сучасні демократичні перетворення в нашій державі вимагають дотримання зазначених принципів для ефективної соціальної взаємодії влади та суспільства. Публічна влада створює необхідні умови для зазначеної взаємодії [3].

Нещодавні опитування громадянської думки продемонстрували ситуацію щодо довіри населення до влади та громадських інститутів. Так, згідно з опитуванням Центру Разумкова, довіра до інститутів суспільства має таку картину (табл. 1).

Таблиця 1

Довіра до інститутів суспільства, згідно з опитуванням Центру Разумкова, січень 2024 [4]

Інститути суспільства	Рівень довіри, %
Збройні сили України	95
Добровольчі загони	85
Державна служба з надзвичайних ситуацій	82
Національна гвардія України	81
Волонтерські організації	78
Державна прикордонна служба	77
Міністерство оборони України	69
Служба безпеки України	68
Президент України	64
Церква	61
Національна політика України	58
Громадські організації	55
Національний банк України	53
Голови міста (селища, села), в якому живе респондент	49
ЗМІ України	47
Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Омбудсмен)	42,5
Політичні партії	28
Верховна Рада України	30
Уряд України	46
Профспілки	23

Отже, можемо спостерігати зниження рівня довіри з боку населення до інститутів влади та інститутів громадянського суспільства, що вимагає пошуку шляхів удосконалення механізмів соціальної взаємодії влади та суспільства.

Одним з напрямів такого удосконалення є покращення освітньої складової через освітні програми та залучення науковців до дослідження громадянської думки з метою впливу її на процес прийняття рішень. В цьому напрямку заслуговують уваги наукові розробки науковців, так В. Філіппова пропонує створення дослідницьких центрів при вищих навчальних закладах, метою роботи центрів буде впровадження політики взаємодії влади та суспільства через освіту [5].

Посилення роботи комунікаційного та інформаційного механізмів між владою та суспільством також можливе через формування активної політичної культури, що приведе до сприйняття та осмислення правових цінностей в державі, яка виховує у громадян повагу до закону, довіру до органів державної влади, усвідомлення своєї ролі, сприяючи вкоріненню демократичних політичних цінностей, подолання абсентеїстських настроїв. Наявність у громадянина політико-правових

знань та практичних навичок зумовлює високий рівень його політичної культури та політичної активності. При цьому надзвичайно важливо, щоб освітні установи, як інститут, що формує активістську політичну культуру, стали активними агентами політичної аксіологізації, що дозволить ефективно взаємодіяти владі та суспільству.

При цьому, напрямом удосконалення нормативно-правового механізму соціальної взаємодії влади та суспільства є створення відповідної законодавчої бази, яка забезпечує прозорість, залучення громадян до прийняття рішень, підзвітність, використання сучасних технологій та інклюзивність. Це передбачає внесення змін та доповнень до існуючого законодавства, впровадження нових законодавчих актів, а також створення умов для їх ефективної реалізації. Цьому сприятиме розробка та впровадження законодавчих актів, які гарантують громадянам право на доступ до інформації про діяльність державних органів; закріплення обов'язку державних органів регулярно публікувати звіти про свою діяльність, використання бюджетних коштів та результати роботи; встановлення норм, що зобов'язують враховувати результати громадських консультацій у процесі прийняття рішень; створення при органах місцевого самоврядування громадських рад, які мають право консультувати та рекомендувати щодо розподілу бюджетних коштів. Реалізація цих заходів зміцнює довіру між владою та суспільством та підвищує ефективність управління і соціальну стабільність.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, хотілось би наголосити, що досягнення ефективності механізмів соціальної взаємодії влади та суспільства можливо через виконання ряду умов. По-перше, через підвищення рівня обізнаності членів громадянського суспільства у питаннях захисту своїх прав, свобод та можливостей, а по-друге, покращення умов належного використання органами публічної влади існуючих та нових механізмів взаємодії влади та суспільства, що буде сприяти вирішенню проблем соціально-економічного розвитку держави та забезпеченню суспільного блага.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Політологічна енциклопедія. Кн. 2 / Укл.: Карасевич А. О., Шачковська Л. С. Умань, 2016. С. 227–236.
2. Габермас Ю. (2000) Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. Львів : Літопис, 2000. С. 319.
3. Русинюк М.М. (2019) Механізми взаємодії публічної влади та громадянського суспільства у процесі реалізації публічної політики України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69). № 4. С. 111–116.
4. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.) URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta>
5. Філіппова В. Д. (2013) «Фабрика думок» як складова формування державної політики в галузі педагогічної освіти України. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування 2013. № 2. URL: https://el-zbirndu.at.ua/2013_2/2.pdf
6. Федорчук О. (2017) Недержавні аналітичні центри України як сегмент політичної науки. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2017. Випуск 10. С. 155–159.
7. В. Гончарук (2022) Реалізація механізмів взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства: виклики та перспективи. *Аспекти публічного управління*. 2022. Том 10. № 5. С. 35–46.

8. Does public trust in government matter for effective policy-making? URL: <https://www.economicsobservatory.com/does-public-trust-in-government-matter-for-effective-policy-making>

9. Д. Юськов (2024) Форми взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів публічної влади в системі управління вищою освітою в Україні та основні напрями їх оптимізації. *Наукові перспективи*. 2024. № 4. С. 112–124.

REFERENCES:

1. Politolohichna entsyklopediia. [Political encyclopedia] Kn. 2 / Ukl.: Karasevych A. O., Shachkovs'ka L. S. Uman', 2016. S. 227–236 [in Ukrainian].
2. Habermas Yu. (2000) Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti: doslidzhennia katehorii hromadians'ke suspil'stvo. [Structural transformations in the field of openness: a study of the civil society category]. L'viv: Litopys, 2000. S. 319 [in Ukrainian].
3. Rusyniuk M.M. (2019) Mekhanizmy vzaiemodii publichnoi vlady ta hromadians'koho suspil'stva u protsesi realizatsii publichnoi polityky Ukrainy. [Mechanisms of interaction between public authorities and civil society in the process of implementing public policy of Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia*. 2019. Tom 30 (69) № 4. S. 111–116 [in Ukrainian].
4. Otsinka hromadianamy situatsii v kraini ta dii vlady. Dovira do sotsial'nykh instytutiv, politykiv, posadovtsiv ta hromads'kykh diiachiv (sichen' 2024) [Citizens' assessment of the situation in the country and the actions of the authorities. Trust in social institutions, politicians, officials and public figures (January 2024)]. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta> [in Ukrainian].
5. Filippova V. D. (2013) “Fabryka dumok” iak skladova formuvannia derzhavnoi polityky v haluzi pedahohichnoi osvity Ukrainy [“Factory of Thoughts” as a component of the formation of state policy in the field of pedagogical education of Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*. 2013. № 2. URL: https://el-zbirn.du.at.ua/2013_2/2.pdf [in Ukrainian].
6. Fedorchuk O. (2017) Nederzhavni analitychni tsentry Ukrainy iak sehment politychnoi nauky. [Non-state analytical centers of Ukraine as a segment of political science] *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politoh. studii*. 2017. Vypusk 10. S. 155–159 [in Ukrainian].
7. V. Honcharuk (2022) Realizatsiia mekhanizmiv vzaiemodii orhaniv vlady ta instytutiv hromadians'koho suspil'stva: vyklyky ta perspektyvy [Implementation of mechanisms of interaction between authorities and institutions of civil society: challenges and prospects]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*. 2022. Vol. 10. № 5. С. 35–46 [in Ukrainian].
8. Does public trust in government matter for effective policy-making? URL: <https://www.economicsobservatory.com/does-public-trust-in-government-matter-for-effective-policy-making> [in English].
9. D. Yus'kov (2024) Formy vzaiemodii instytutiv hromadians'koho suspil'stva ta orhaniv publichnoi vlady v systemi upravlinnia vyschoiu osvitoiu v Ukraini ta osnovni napriamy ikh optymizatsii [Forms of interaction between civil society institutions and public authorities in the higher education management system in Ukraine and the main directions of their optimization.] *Naukovi perspektyvy*. 2024. № 4. С. 112–124 [in Ukrainian].